

Izhaja
dvakrat na
mesec 1. in 15. dne
na celi poli.

ZORA

Časopis

za zabavo, znanost in umetnost.

Po pošti
celo leto 4 gl.,
pol leta 2 gl.
Za dijake in učitelje
celo leto
2 gl. 50 kr.

Štev. 22.

V Mariboru, 15. novembra 1872.

Tečaj I.

Zabavni del.

Mati Napoleona I.

Mati velikega Napoleona: Maria Laetitia, dasiravno ne iz knežkega pokolenja, je bila odločena biti mati mnogoštevilne rodbine knezov, izhajala je iz rodbine Ramolinov, ki so bili stari patriciji v Ajacciu. Že leta 1785, ko je njeni mož Karlo Bonaparte, ki je bil kraljev svetovalec in predsednik mesta Ajaccia in provincije, umerl, je postala vdova. Mož jej zapusti osem otrok: Jožefa, kralja Hispanije, Napoleona I.; Luciana, kneza kaninskega; Marijo Ano, pozneje Elizo imenovano, kneginjo Lucee in Piombina, in ženo kneza Bacciochi, Ljudvika, kralja Hollandije; Carlotto, pozneje imenovana Maria Paulina; kneginjo Borghese, Anunciato, pozneje Carolina imenovana, ženo Muratova, kralja napoljskega; Geroma, kralja westphalskega. S to obilno rodbino je živela, dasiravno ne bogata, tako vendar prav varčna, svojemu stanu prikladno. Gouverneur Marboeuf bil jej je pokrovitelj v vsaki nezgodi. Imela je bister um, značajnost in je zraven tega bila ena najlepših žen svoje dobe, in Kanovova lepa statua, ki jo predstavlja v kostimu Agrippine, nam daja popolno predstavo njene dostojne postave blagega in vedrega obličja. Obličje je bilo res antika podoba, v njem se izrazujete visokost in dostojanstvo, in rimski tenko rezani nos izrazuje nekaj ponosnega, zapovedajočega. Bila je sicer bolj bleda, ali v njenih obličnih potezih je tičal blag izraz. Kedar je bila navdušena, so go-reči pogledi švigali iz njenih črnih oči, koje je poddedoval tudi njeni sin ljubljenec — Napoleon.

Med borbo za neodvisnost Korsike proti Fran-

coskej, katere se je tudi udeleževal njeni mož, ga je zvesto spremljala po vsih njegovih potih, in ž njim delila vse težave in nadloge. Ko je Korsika po Paolcih prišla pod britansko oblast, je z svojimi otroki pobegnila v Marseille, živela v velikem ubožtvu od penzie, katero je dajal konvent korsikanskim begunom. Tukaj jo je videl eden njenih verstnikov v sredini svojih otrok in pripoveduje sledeče o njej:

„V tej zanimivi grupi je nekaj čudovitega se dalo spoznati, kar je na prihodno izvenredno osodo kazalo. Njeni hčeri Karolina in Paulina bile so krasne podobe, prva 15, druga 13 let stara; Eliza, ki je nosila na svojih ramah glavo svojega slavnega brata, je v svojem obličji imela nekaj živega zapovedajočega; Lucian, ki je takrat služil v komisariatu, se je ravno bil oženil z hčerjo nekega bogatega gostilničarja; Jožefa ni bila doma; Louis in Jerome pa sta še hodila v šolo. Napoleon pride domu, da povelje prime nad italjansko armado.“

Napoleon je bil zelo slaboten, čez otlo lice so visili valovom podobni kodri, ljudje so jih imenovali takrat: oreilles de chien. Oprava njegova je imela slab kroj, dolgi škrici uniforme so se mu pri hodu zavijali med noge. Na konji je neurno sedel, in divizija 12.000, katere je komandoval na ravnini sv. Mihaela, ga ni z veseljem sprijela bila. Četvero tednov mine, in naš junak se nam pokaže že stokrat večji nego takrat, ko je postavil strahovito batterijo, po kateri je bil Toulon osvoboden. Nikdar ne bodem pozabil, ko sem imel čast ž njim oni dan biti pri kosilu. Vzame me s saboj v gledišče, po gledišči se podava v „Hotel

Beauvein,“ kjer je stanoval. Ko je v hišo stopil, poda se koj v posteljo, da si prinese čašico punša, in meni in prijateljem, ki smo ga spremljevali, v postelji bere ves plan svojih operacij. „Po tej osnovi moram sovražnika premagati“, navdušeno reče, „ter pred dunajskimi zidi mir skleniti.“ Mi smo ga smehljaje gledali, vendar njegov slavni program se je izpolnil.

Še le, ko je Napoleon svoje vojne začel, je prišla Madame Laetitia v boljše razmere. Po 18. Brumairu 1799 se je podala v Pariz, in ko je Napoleon leta 1804 cesar postal, je dobila naslov: „Madame Mère de l'empereur“, krasno poslopje, lepo dvorjanstvo, in vsako leto en milijon frankov od cesarja.

Vendar nij se jej dopadalo to dvorno divno življenje, krasno pohišstvo, na kar je cesar dosti držal. Ona je bila že od svoje mladosti prav ščedljiva in varčna, ljubila prosto življenje, zato si je privoljila marsikaj, kar je bilo proti dvorski etiketi, kar je cesarja vsakokrat razžalilo. Tudi se je spominjala svoje nekdanje ne ravno prijetne osode, in je vproročjem duhu že naprej videla pad svoje rodbine. Večkrat ko se je jej reklo, da mati cesarja in kraljev se mora sijajniše nositi, je odgovorila: „Jaz moram ščediti (šparati), da, ko enkrat kralji pridejo k meni za kosilo prosit, bodem jim zamogla kaj dati.“ Na bogato mizo je malo držala, njeno kosilo je bilo prosto. Družini in častnim svojim gospem je dala pičlo plačilo, in s tem so si mogle zunaj poslopja obed oskrbeti.

Iz svoje domačije je že saboj vzela staro služabnico Kordelio, ki je cesarja, ko še je mal otroček bil, pestovala, ta je ostala jej v vsih nezgodah življenja zvesta služabnica.

Ta je morala nad družino bdeti, da je dobro gospodarila. Povsod je šla za njo, in celo sokačema (kuharjema) je naprej davala razne ingrediencie za jedi. Ključke je imela vse v svojih rokah. Jedi, ki so ostale, so se drugi dan zopet ogrele in na mizo postavile. Le ob nedeljah je dobila družina to, kar je na mizi ostalo. Cesar je častnim gospem ostro naložil, da se dvorna etiketa na tanko drži, mati torej ni smela se nobenega dela lotiti, ki ne bi se vjemalo ž njenim stanom. Zvečer pa, ko so gospe odišle spat, se je mati Laetitia z svojo Kordelio podala v svojo spalnico, in tam vse platno preštela, naprej položila ruhe, obrisače, prtiče, ki se imajo na novo ogrniti na mize, postelje itd. Večkrat jo je cesar našel pri takem delu, vstrelil na svojo mater nekoliko čemernih pogledov in jej oponašal, da se ne drži njegovih predpisov. Enkrat nij našel

v predsobani komornikov in lakajev za sprijetje in oznanjenje gostov. Ves razkačen reče: „Madame, Vi še presežete Harpagona, škoda da Vas ni poznal Molière.“ Pri takej priložnosti mu je mati vsakokrat mirno in dostojno odgovorila in mu dala zastopiti, da je v takošnih okoliščinah le sin, ne pa cesar, kar je ponosnega cesarja tako preplašilo, da je milejše strune napel.

Kako se je vèdla Laetitia proti svojemu sinu, še nam tudi razjasnuje sledeča anekdota. Napoleon je nekega dne sprejel več oseb v Tuileriah, katerim je bilo dovoljeno cesarjevo roko poljubiti. Ko so že vsi večidel cesarja bili pozdravili, tudi madame Bonaparte stopi v sobano. Jedva jo cesar opazi, jej ponudi z milostivim smehljajem roko za poljubljenje, ravno tako, kakor je to storil pri družih osebah. Ali ona roko odbije, se mu približuje svojimi ustnicami in mu v korsikanskem narečji reče: „Ti si cesar in souverain vsih družih, a meni si sin.“ Napoleon na te dostojne besede prav po sinovski nežno poljubi roko matere. Preveč velika ščedljivost in varčnost materina je Napoleona večkrat jezila, vendar mu je služila enkrat v veselje, in ga rešila iz velike zadrege.

Bilo je začetka leta 1814. Blücher je bil z svojo armado šel čez reko Ren, in zmagovalno jo vdre do notranjske Francie, Schwarzenberg še je z večjo armado korakal skoz Švajco, Lothrinžko in Alzacio, Pariz je bil cilj zaveznikov. Vsaki dan so prihajali hudi glasovi, Napoleon je spoznal, da bode podlegel sovražniku, ki ima dosta večjo vojsko in da njegov prestol se maja. A on je hotel se rajši pod razvalinami svojega prestola pokopati dati, nego ponižati, in za mir pogajati. Pripravljaj se je za slednji veliki odločivni boj. A za boj nij treba samo vajakov, nego tudi denarja. Ali njegovi viri so vsahnili, kase so bile prazne. V tej zadregi mu pokaže njegov minister Maret pot, kako bi lahko potrebnih pet milijonov našel. Le tri osebe so vedele za to skrivnost. Madame Laetitia je naimer hranila v svojem prebivališči v nekem skritem kraji zaklad, ki je več znesel nego potrebno sumo.

Ker je bila varčna, je vsako leto od svojih dohodkov veliko sumo na stran položila. Naprej je videla nesrečo svoje hiše, zato je ščedila in ščedila, da kedar dnevi sreče in bleska zginejo, in dnevi sile in rev pridejo, ima ob čem živeti, posebno pa je nabirala doto za svojega sina Luciana, ker ta je bil ubog, in je izbil prestolje mu ponujeno od Napoleona, ker ni obljubil vladati po pogodbah svojega brata.

Koj ko je zvedel za materni zaklad, si Napoleon vsede v kočijo in se pelja k madami Laetitia. Bila je ravno pri obedu, ko k njej pride. Izgovarjati se začne, da mu bode tako prosto postregla, rekši, da je boleha, in ne sme dosti uživati, toda naj bode zadovoljen s tim, kar mu prinese. Napoleon vesel, se k mizi vsede in segne po jedilih svoje mladosti: korsikanskih z oljem zabeljenih cmokih. Ni bilo razen zveste služabnice Kordelie nikogar doma. Cesar je s prav dobrim tekom, a njegove oči se obračajo nemirno po lepih slikah, katere so visele po stenah, dolgo je pogled opiral na eno sliko, ki je predstavljala romantično neko okolico. Ko je s materjo nekoliko besed pomenkoval, začne jej tožiti, da je sedaj ubog, da dosti denarja za vojsko potrebuje, in ker ve, da mamka so vsako leto precej denarja na stran položili, jih prosi naj mu posodijo pet milijonov frankov.

Madame Laetitia trese resobno svojo glavo, reče cesarju, da se jako vara, ako misli, da je kaj priščedila.

„Madame“ reče Napoleon ves razdražen, „povem Vam, da je velika dopadljivost, kateri si ne izprašam od Vas.“

„In jaz, še Vam enkrat povem, da nimam nepotrebne denarja“, odgovori Madame, „imela sem sicer nekaj, ali poslala sem ga v kratkem Lucianu, ki ga je zelo potreben.“

„No dobro, ne govoriva več o tem“, reče cesar, in premaguje, kolikor mogoče svojo jezo, gledaje po slikah na steni visečih.

„Madame, Vi imate tukaj lepe podobe“, začne zopet čez malo časa govor svoj nadaljevati.

„Da, Sire, res so lepe, in sem dosti denarja za-nje dala.“

„Posebno predstava te okolice se mi dopada“, reče cesar, in jo ogleduje.

„Res je lepa, pa tudi draga slika“, odgovori mati.

„Moja mati“, reče cesar s krotkim, prosečim glasom, „te prošnje mi vendar ne bodete odrekli, in boste podobo meni darovali?“

„Nikakor, nego mi je prav všeča priložnost, Vašej želji ustreči, in jaz še bodem denes dala sliko v Tuilerie zanesti.“

„Ne, ne!“ kliče cesar smehlaje: „Vi ste prav ščedljiva, draga mamka, znali bi se pozneje kesati; — jaz sam podobo koj s saboj vzamem.“

„Sire, mati cesarjeva Vam zastavi svojo besedo.“ —

„Madame, mati cesarjeva mi je poprej tudi besedo zastavila, da ničesar ni prihranila, vendar

upam si jaz verjeti, da ima dosti denarjev. Ne zamerite mi torej, ako pri svoji nakani ostanem, in podobo koj saboj vzamem.“

Po tih besedah pokliče cesar svoja komornika Constanta in Roustana, ki sta pred vrati poslušovala, in na povelje cesarjevo čakala. Madame Laetitia v veliki blodnji si prizadeva svojega sina v drug kabinet spraviti, da bi tam kavo izpila, ker nij treba, kakor je mislila, da bi cesar tam bil zraven pri snetji slike. Cesar pa prosi mamko, naj jej dovoli tako dolgo zraven biti, dokler niso sluge podobe sneli s stene, ker vtegnili bi jo — opomni — poškodovati.

Komorniki so podobo pazljivo raz stene vzeli, med tem ko je madame Laetitia vsa nemirna stala, in cesar jedva časa pričakal, da se mesto, na katerem je visela podoba, izprazni. Ko se je to zgodilo, položi cesar sam svojo roko na svileni sag (tapeto).

„Dalo bi se misliti, da je stena mokra“, vpraša z posiljeno mirnostjo. „Vendar ne“, živahneje reče, „stena je votla. Poglejmo, kaj to pomenja.“

Po tih besedah stisne svojo roko trdnejše na komad prilepljenega saga, tako da so se krajniki začeli lušiti, sag odtrga na razno, in zagleda v dupljini železen zabojček.

„Ah, glejte da Madame“, zavpije Napoleon, kakošna srečna najdba! „Gotovo je kdo, ko je revolucija trajala, tukaj pred grabežljivimi rokami Jokobincev zaklad skrnil.“ —

Madame nij odgovorili ni besedice na to, padla je vsa omočna v svoj stol.

Cesar je poskusil zabojček vzdigniti, a bil je pretežak. Tudi komornika nijsta mogla, četvero lakajev se je na pomoč poklicalo, in tem šestero ljudem se je ugodilo težki zabojček iz zidove dupljine vzdigniti in na voz prinesiti.

Ko so sluge z zakladom odišli, in so dveri bile zaprte, obrne se še Napoleon enkrat k svoji materi, ki je še zmirom nepremaknjena v stolu sedela, s temi besami:

„Madame jaz sam hočem zadržaj ladjice (kište) preiskati, te lepe slike pa vam ne smem vzeti, luknja v steno mora biti zakrita, in Vaša cesarska Visokost ne bi utegnili nobene dostojniše podobe zato imeti! Da ste mi zdravi!“

On se pokloni, po malem stopa proti dverim, a Madame ni se genola, da odzdravi, temveč je pustila svoj priščedjeni (prišparani) penez v božjem miru odnesti. —

Do te dobe še je Madame Laetitia bolj varčno živela. Spominjaje se spremenljive osode člo-

večje, je začenjala prav usmilečna in darežljiva biti. Po padu Napoleonovem se je podala v Rim, kjer je do svoje smrti živela s svojim polubratom Jožefom Fešom, ki ga je Napoleon povzdignil za višjega škofa v Lyonu in papež mu dal čast kardinala, a ki je po bitvi waterlovski moral Francosko za vse čase zapustiti in se v Italii naseliti. Po zimi je živela v Rimu, poleti v mestu Albanu.

Osodo svoje rodbine je prenašala s dostojnostjo, in si zmerom vedela ohraniti čast kneginje. Vsak, kdor se je jej bližal, je bil napolnjen z čuti spoštovanja. Nekakov čudovit čut je prešinil vsakega, ki je srečal mater velikega zmagovalca, ki je enkrat ves svet pretresel. Po smrti Napoleonovi je po materno skrbela za njegovega edinega sina vojvodo rajhsstadtskega, a uboga gospa je morala tako dolgo živeti, da je tudi smrt tega nadepolnega cesarjeviča obžalovala. Napoleon njen najbolj ljubljeni sin je bil zmirom malik njenih mislij.

Leta 1830. je že precej stara gospa po izpolnjenji si strla stegno in nij mogla več po tem padu iz svoje hiše. Ko je pet let po tem zbolela na smrt in 2. februarja 1836 umrla, še je enkrat opaznost sveta na-se obrnila zaradi svoje oporoke. Zapustila je kneževsko premoženje. Njena sneha Marija Louisa je dobila 50.000 tolarjev, 100.000 tolarjev vsak njenih otrok. Njeni diamanti in druge precioze so bile vredne en milijon tolarjev. Vsak izvrševalec njene oporoke je dobil plačilo 1000 cekinov. Vse drugo njeno premoženje: srebrnina, diamantje, slike, mobiliar in imobiliar se je prečeno na 15. milijonov rimskih piastrov, kar pa se je obrnilo za fideicommis, čijega dedič ima vsakokrat najstareji v možki liniji Napoleoncev biti. Ako Napoleonci celo pomrjò, podeduje to premoženje poglavitno mesto otoka Korsika, ki ima legat izplačevati na žensko linijo. Zaukazala je tudi v oporoki, da se njeno truplo ima prenesti v Ajaccio, tam položiti v mavzoloj s tim le edinim grobnim napisom: „Mati Napoleonova.“ Umrla je s trdnim prepričanjem, da še zgodovina njene rodbine ni končana. Kaj bi srčna gospa rekla, ko bi jej bilo tudi dano doživeti vzdig in pad njenega vnuka Napoleona III? —

Po franc. spisih zdelal D. T.

Na Angleško se grem ženit.

(Konec.)

VII.

Povabljen sem bil na velikonočno nedeljo k Roaringtonovim, pa poslal sem glas, da

mi nekaj ni dobro in torej doma ostanem. Pri večerni službi božji je tudi rodbina Rubbles zvedla, za kaj da nisem v cerkev prišel. Pozno na večer, ko sem že na zofi bolj dremal, nego čital, še nekdo na duri trkat pride. Hišna gospodarica mi naznani, da je stari Jack od Rubblesovih prišel z naročilom me pobarat, kako se imam. Jack, stari služabnik v Rubblesovi rodbini, mi je jako simpatičen človek, zato sem bil rad še z njim govoriti. Ko je po opravljenem sporočilu oditi menil, še zamuznjeno pristavi: Miss Ellen vas še pozdravlja posebno, imate li nji kaj posebnega sporočiti? Zahvaljujem se ji srčno za pozdrav; pa vsedite se malo dobri Jack, ako se vam ne mudi, se še kaj pogovoriva in menda bi vam vseč bilo moj „šery“ pokusiti. Na ta nagovor se starec nikakor ni obotavljal: štel si je na čast, in bilo mu je na radost s kom govoriti, ki ga je rad poslušal: pred šerijevo butiljo pa se mu je obraz jasno razsvetil in usta so se mu zgovorljivo, kakor se le priprostemu priletne mu človeku morejo — posladila.

Šery je izvrstno okusen, hvala vam, kaj takšnega bi se nicoj ne bil še nadejal, a vi ste dobri, pa kaj se vse ne govori, nastavi Jack.

Kaj bi se o meni govorilo?

Hm, veste, jaz stari služabnik v hiši vse čujem in vse hišne domače zadeve na tanko poznam; pri nas veste je mnogo ženskih in mnogo se zato govori, ker vsaka ima mnogo kaj posebnega povedat. Denes n. p. je bil dolg prepir, in trdilo se je močno od ene strani, da ste vi človek brez srca; od druge zopet, da ste dobrosrčen človek in kristjan, pa ne pravoverni; le škoda za vas, da je tako brezupno težko vas na pravo kristjansko pot spraviti in vas gotove pogube oteti; tretja, da vi ste prazen človek, ki le dogodkov lovi in se zato brez vsega pravega cilja in konca po svetu okolo potepa. Tako se je motal govor in prepir kakor mlinsko kolo; edina Miss Ellen ni k vsemu temu kar besedice spregovorila; vendar, da bi se tudi nekako svoje nevolje rešila, vsedla se je k glasoviru, ter je strastno in otožno prepevala Moorejevo pesem:

I wish I was by that dim Lake,
Where sinful souls their farewell take
Of this vain world, and half-way lie
In death's cold shadow, ere they die.
There, there, far from thee,
Deceitful world, my home should be;
Where, bome what might of gloom and pain,
False hope shoul't ne'er deceive again.

(Jaz želim, da bil [bila] pri onem mrkem jezeru — strahotno jezero v divje zapustnem okraju Donegaelskem v severni Irlandiji imenovano Patrick's Purgatory, kamor so v srednjem veku pokorjoči se romarji zahajali — kder grešne duše ločujejo od tega zanikrnega sveta, in na pol v hladni smrtni senci ležijo, poprej ko umrjejo. Tam tam, daleko od tebe, goljufivi svet, naj moj dom bi bil; kder, pride kar hoče groze in bridkosti, kriva nada bi nikdar več ne goljufala.)

V butelj]se je „shery“ vedno bolj in bolj znižaval, pa Jackova zgovornost je zato zmirom večja in večja rastla.

Veste, Miss Ellen zna krasno, milo péti in gotovo, da za prelepe Irske melodije Tomaž Moorejeve ni grla, katero bi jih tako ljubeznjivo popevati moglo, kakor ona. Mene vselej solze oblijejo in menda bi tudi vas in vsakoršnega čutečega človeka, kedar z milo donečim glasom zaori:

Let Erin remember the days of old
Ere her faithles sons betray'd her . . .

(Najse Erin [keltsko ime za Irsko] spominja starih dni [svoje staroslavne dobe], poprej ko so jo njeni nezvesti sinovi izdali.)

Ali premilo donečo pesem:

„Erin! the tear and the smile in thine
eyes.“

(Erin! solza in smehljaj v tvojih očeh. —)

Da pač Tomaž Moorejeve „Irske melodije“ so mi do srca priljubljene, pa koga bi ne navduševale, kedar jih Miss Ellen popeva.

Miss Ellen navadno le malo govori, in se, odkar je očeta zgubila, za nikogar ne briga; čudil sem se zato, kako da mi je ona nocoj sporočila vas pozdraviti. Pa veste, Miss Ellen je vrlo dobro dekle, jaz jo pač med mladimi ženskami, katerih je mnogo o naši hiši, najbolj cenim. Ne vem zakaj na ženitvo nič ne misli; sicer Miss Ellen je modra; saj ji nij treba, neodvisna, sama svoja hoče biti, saj ni brez premoženja. V Banki angleški ima vloženi kapital, od katerega je letnega dohodka nad 200 funtov obresti dohaja; pa ona od teh komaj četrti del porabi in še to doide gospě Rubbles, njeni teti, pri kateri živi, v roke, kjer Miss Ellen neče od nikoga nobene milosti tudi od sestre njene matere, ničesar ne zastonj. Dekle, dasiravno je krotke naravi, je vendar v nekaterih zadevah silno ponosna.

Ko sem jaz pri vsem tem dolgem Jackovem govoru le zamišljeno sedel in mirno in zvésto poslušal, je ta zopet svoj glažek natočil, pomenljivo mene in že skoro prazno butiljo pogledal, ter napil:

„Živila Miss Ellen! vaš schery mi izvrstno diši!“

Postalo je že pozno, jaz sem od starega služabnika zvedel, kar sem želel brez vsega popraševanja. — *Vin et confession d'écouvrent tout*, — torej sem mu pritrčil, da naj sporoči kakor brž more Elleni moj najsrčnejši poklon. Pri odhodu sem še Jacka zagotovil, da me Ellini pozdravi bodo vselej pristrčno veselili, kedar koli bi mi jih sporočiti imel in da bode njega pri meni na sporočilnem poti vedno tako vkusen „šery“ in „porto“ za okrepljenje čakal.

Jack je vesel in navdušen (z alkoholjem namreč) odšel, jaz pa sem se zadostno in resno zamislil.

Zdaj sem našel addende in faktorje, s katerimi morem početi ženitvajnski račun in ljubezen.

Takole:

Miss Ellen ima na leto gotovih f. 2000; toliko tudi jaz premorem: oba bi toraj imela in lahko zmogla letnih dohodkov f. 4000.

Miss Ellen zna gospodinjiti, je štedljiva, nikakor ne razvajena, ne za lišp ne za druge potrebe. Jaz tudi nimam posebnih razvaj, in se za brezkoristne stvari ne brigam.

Miss Ellen je čiste krvi, trdnega zdravja in po možko včrstjena; ne bo jej torej treba one prenežne gojitve, katero navadno prenežne dame zahtevajo.

Tudi jaz nobene belezni ne poznam in nobenega zdravnika ne potrebujem.

Miss Ellen je v letih, v katerih so ženske najbolj prirastne za ženitvo, — in jaz se mislim v najboljši možki dobi.

Miss Ellen je vsestransko izobražena, — bila bi mi torej tovaršica v mišljenji in dejanji. Miss Ellen je krotkega značaja, in poštenega ponosa: — moje čutenje, menim, da je isto tako.

Ako tedaj vse tu-le navédene addende seštevam, in faktorje pomnožujem, dobivam šumo in produkt: za sposobno, dostojno pošteno ženitev.

Vendar naj nikdo no pozabi, kdor se ženiti namerava, da mu je treba poprej delati račun po vseh četverih glavnih načinih računstva. Adicija in multiplikacija še ne zadostujete, dasiravno sta prva in glavna pogoja. V zakonskem življenji je mnogošne subtraksije in divizije, treba je tedaj tudi tem zadevam ob pravem časa v okom priti. Gotovih je na leto: f. 4000.

Vendar teh ne smeva vseh porabiti, v letih, dokler sva mlada, zdrava in po razmerah sama.

Dobro gospodarstvo bi si imelo na leto četrti del dohodkov za kapital shranjevati. Po zadani šumi in prejšnem preduktu bi takšna subtrakcija bila mogoča.

Dalje imam skrbeti, če mene smrt pograbi, in ako so moji vsakoletni dohodki le letni zaslužek, da moji udovi ženi s stalnimi dohodki takšen kapital varno zaostane, da po razmerah kakor poprej brez gmotnih skrbi pošteno živeti more.

Po sedanjih premissah je tudi tukaj mogoče celo čisti poštenu račun.

Pomisliti je dalje, da v razmeri kakor bi se nama zarod množil in rastel, bi se nama tudi premoženje delilo. Glavna potreba pa je tukaj, da se nobeni kvocijenti ne okrivdijo, preveč ne oslabijo: torej da se pošten in brez pogrškov račun stalno ohrani, treba je da se dividend v razmeri z divisorji pomnožuje. Da se v tej zadevi ne bodeva motila, poroča Ellina izobraženost in moja matematijska ljubezen. Po vsem zadnjem bi tedaj gmotni račun se dal pošteno v red spraviti, a Petronius pravi:

Quisquis habet nummos, secura naviget aura
Fortunamque suo temperet arbitrio.

Pa kaj še? Zdaj še le pomislim na zaljubljenost, na ljubezen, ktera mi ženitvo privabi in srečno življenje zakonsko poštopa, in za močni obstanek cementuje. Po ravno načinjenem računu ima Miss Ellen takšne lastnosti, da je vredna, da jo rad imam, ali kakor bi drugi rekli, da jo ljubim. Možgani so svoje storili, stvar pretehtali „proračunili“ in dobro našli, — torej zdaj srce, zdaj se ti že smeš zaljubiti, vendar tudi še le „pametno.“ Treba mi je še zvedeti, ako mi je res Miss Ellen k ženitvi naklonjena.

Razkrijem jej moje nagnenje, a ona mi odgovori, da me sicer spoštovati zamore, ali ljubiti ne. In tako nisem se na Angleškem oženil. Vrnil sem se zopet na Slovensko tolažeč se starim pregovorom: Qui caret uxore, lite caret atque dolore. Dil adamy bejan eder.

Oddel za znanost.

Fizijognomične študije.

(Spisal A. Koder.)

(Dalje.)

Vsacemu je znano, da imate hvale vredna odgoja in primerna stopinja omike velik vpliv na človeško fizijognomijo. Če tudi ne moremo imenovati omikančev obraz vedno lep in prijeten, vendar je izraženo v njem vedno nekaj višjega, popolnejšega, kar ga povzdiguje nad navadno prosto ljudstvo. Etnografija nas uči, da ima divje, neomikano ljudstvo svoj žalosten stan vpodobljen že na obrazu, kar je tudi naravno. Ker znani Darwin s svojo sofistično teorijo prišteva človeka k opicam, primerjajmo blagi človeški obraz z živalijo sploh, če tudi vsak mislec brez dogmatičnih dokazov lahko osramoti predrzno hipotezo angleškega opičarja. — Kako velikanski razloček se nam odpre pri prvem pogledu. Pri živali je vedno spodnji del obraza daljši od čela v znamenje, da ji je glaven namen ohraniti si z jedjo življenje, a ne izabraževati si svoje duševne moči. Torej ji je spačen najlepši obrazni del — ponosno čelo. — Če primerimo tudi najbolj odljudnega zamorca, po živalski živčevja Eskimoa, divjega moža — ki je najpodobnejši človeku — vendar — hitimo dalje — orjaški razločki. —

Fiziologi so skušali proračuniti in določiti mero obraznej lepote, to je človeškemu idealu. —

Peter Camper vleče ravno črto od zadnje glavne kosti, kjer je zraščena glava z vratom skozi čepino, do koreni zgornjih sprednikov, in

drugo črto od ravno te koreni do čela ter pravi, da kolikor manjši je ogalnik teh zaznamovanih črt, toliko nepopolniši je človeški obraz, in nasprotno.

Ta ogalnik ima pri zamorcih 70, pri Evropejcih 75 do 80 stopinj. —

Pri nekdanjih bogovih je bil 90 in pri Jupitru celo 100 gradov velik.

Če verjamemo tej teoriji, se obrazna lepota ne ravna po okusu posameznih ljudi, temuč ima glavne nepremakljive meje svoje popolnosti. Vprašaj, pravi Voltair, žabo po krasoti njenega ljubega, pokaže ti jo, ideal svojega srca žabjo podobo. Po navedeni teoriji se to lahko opraviči, ker celo vsaka žival ima svoje boljše ali slabše izražene obrazne popolnosti.

O resničnosti tega pravila se prepričamo, če opazujemo posamezne ljudske rase.

Naroda bele barve, ki se je povzdignil na najvišjo stopinjo omike, ima obrazni ogalnik 85—90 stopinj. Ogalnik malajske in mongolske rase ima le 80 stopinj in v resnici se ne more ponašati to ljudstvo z duševnimi korifejami, ali sploh z odlično omiko. Isto se nam kaže pri zamorcih. —

Da se obrazi ločijo tudi po posameznih narodih, je vsakemu znano. — Ali ne poznamo kupčevalnega Juda že po nekih nepopisljivih potezah na obrazu, Italijana po nosu, Spanca po visocem čelu, Angleža po dolgih licih, Francoza po lahko gibčnih obraznih delih?

V zmerno gorkem podnebjju vidimo najlepše obraze, vročina jih prezgodaj stara, mraz preveč

mladi. — Nič pa ne spreminja obraze tako silno, kakor strasti in duševni boji. — Poglejmo meščanskega postopača, ki nima druge skrbi, kot kako bi ugajal boljše svojim čutom, in delavnega kmetiškega mladenčca — kaka razlika! —

Lepe obraze razdelujemo navadno v tri dele: v prijetne, krasne in majestetične ali veličastne. —

Prijeten je obraz smehljajoče deklice, igrajočega dečka, sploh lice brezskerbne, nedolžne dobe:

Und herrlich in der jugend prangen,
Wie ein gebild aus himmelshöh'n,
Mit züchtigen, verschämten wangen
Sieht er die Jungfrau vor sich ste'n.

Schiller.

Tedaj se tudi oživi mladostni obraz. Vroč ogenj plapola v bistrim očesih, lahna rudečica obliva lici in to je: krasen, mil obraz zaljubljenega mladenčca, zaljubljene device. —

Majestetičen je obraz zapovedujočega možaka, na govorniškem odru stoječega govornika.

Ni nam treba omenjati, da so tudi tu, kakor povsod mnogi izjemki.

Tudi obrazina barva je jako pomenljiva, ker čestokrat spreminja, lepša ali grdi človeško lice. —

Strast in ježa obledevate obraz, sramežljivost rudi, bolezen, nedovoljnost in slaba volja mu jemlje vsakatero barvo ter ga zgodaj stara. —

Belo-rudeča barva je znamenje dobrega zdravja in veselega srca. — To vidimo na evetečih obrazih mladinskih in pri krasnem spolu sploh. — Možki so navadno temnejše barve, kar jim daje nekak ponos in resnobo.

Vendar motili bi se, če bi pripisovali slednjemu bledemu licu bolehnost, ker že Ovid nam poje —:

Palleat omnis amans, color hic est aptus amanti.

In čestokrat ima prav.

Po teh splošnih črticah o obrazih, pomudimo se še nekoliko pri poglavitnih oddelkih, ki se štejejo le-sem in strinjajo v eno celoto. —

Oko, krasen ud človeškega trupla, kdo bi se ne veselil pri tvojem pogledu? Izreči nam ni mogoče tvoje krasote; poslušajmo kaj poje o njem preslavni Šiller —!

Kennst du das bild auf zartem grunde?

Es gibt sich selber licht und glanz,

Ein andres ist's zu jeder stunde

Und immer ist es frisch und ganz.

Im engsten raum ist's ausgeführet.

Der kleinste rahmen fasst es ein,

Doch alle grösse, die dich rühret,

Kennst du durch dieses bild allein. —

Und kannst du den krystall mir nennen,

Ihm gleicht an werth kein edelstein;

Er leuchtet, ohne je zu brennen,

Das ganze weltall saugt er ein.

Der himmel selbst ist abgemahlet
In seinem wundervollen ring,
Und doch ist, was er von sich strahlet,
Noch schöner, als was er empfing!

V teh vrsticah je naslikal nedosegljivi umetnik krasoto in veličastvo očesa, katero moramo imenovati najlepši biser vsegamogočnega stvarjenja. — Vsi misleci vseh narodov in vseh časov so občudovali in preiskavali marljivo najlepši, najpopolniji del našega telesa. —

Človeško oko je svetla zvezda, ki se utrinja na jasnem nebu našega lica, vojaški grom, ki pretresa vesoljni svet od izhoda do zahoda, žarni blisk, ki razsvetljuje in vlada zemski krog. — V našem očesu nosimo sveti pečat človeštva. Z očesom gledamo zorni kras premilega domovja, odkritosrčno lice druzega prijatelja, zveste spremljevalke na trnjevi poti življenja. — Oko je nespremenljivi, mrtev, a najvišji jezik, ki so ga govorili davni naši predniki, ki se bode glasil pri poznih potomcih to je: sveti jezik prve vroče ljubezni. Čujmo, kaj pripisujejo fiziognomi in splošna govornica različnosti barv posamnih oče!

„Črne oči, krasne oči“, poje neka pesem in mojster Göthe —

Das schwarze schelmenaug' da drein,
Die schwarze braue drauf,
Seh' ich ein einzigmal hinein,
Die seele geht mir auf.

Tudi naš pesnik jih slavi z besedami:

Tvoje lepe
Črne oči,
Vnele so me
Deklica ti!

Črne oči so tudi znamenje veselja, krepkega duha, živega značaja in vrlih duševnih zmožnosti. Sive oči so navadno priča malovrednega človeka, slabotnega značaja.

Višnjeve in višnjevo-sivkaste oči značijo milobo, občutnost in ljubeznjivost.

Rujave oči so znamenje dobrovoljnosti in mirnega značaja.

Majhne globoko vtisnjene oči naznajo pogum, telesno moč in predrznost.

Oči, ki se vedno premičejo, kažejo bojazljivost, in oči ki gledajo na tla, sramožljivost.

Nepremakljive resne oči so vedno živa priča junaštva, duševnih moči in trdnega značaja.

Mokrotne oči so ljubeznjive, ognjene oči, kajti že starodavni pesniki so peli o boginji Veneri, da ima mokroten pogled.

Prevelike oči niso nikdar znamenje duhovitosti, to je že star pregovor.

Katere oči pa so najlepše prepustimo v razsodbo mlademu bralcu, vsaj vemo, da ima že izbrane, torej se mu nočemo zameriti, če bi se ne strinjale z njegovo mislijo, ako smo ga pa obsodili napačno, venia verbis —!

Najlepši očesni kinč so obrvi in trepalnice. Obročno okrožje vlija človeškemu obrazu nekaj posebno prijaznega, harmoničnega.

Velike goste obrvi, ki so primerno obokane imenujemo lepe, ker je tudi znamenje duševne in

telesne kreposti. Tanko visoko-viseče obrvi značijo slabotnega duha, in obrvi belkaste barve telesno slabost.

Lavater pripisuje kodrastim obrvim strasten, goreč značaj; ravnim, resno, možko mišljenje. Zraščene obrvi imenuje Göthe v svojem: „življenje“ krasne.

Trepalnice nimajo za oči posobnega vpliva, vendar kinčijo, če so črne in močne, nekako prijetno celo okó.

Lepemu obrazu se tudi jako podaja krasno vzraščena — brada. — Ona znači krepostnega moža, neustrašljivega junaka, torej jo iščemo zastoj pri deci in krasnem spolu. Ko se jame razvijati deček v nadopolnega mladenča, se prikaže tudi polagoma brstje na njegovem licu, katero se spremeni pozneje v ponosno brado. — Koliko se trudi čestokrat mladina izrediti si lepo brado, je vsacemu znano, vendar se ji izpolni goreča želja včasih le polovično. —

Vendar pri starih Germanih je bilo drugače.

Njim je bilo po godu, če jim je pognala brada še le v poznejih letih, kar to je bilo občno znamenje moči in junaštva. Tudi Indijanci ne časte brade, katero si celo sami populijo, ker golobradni jim veljajo za večje in modre. A ravno nasprotno ravnajo Orientalci.

Nič jim ni v večji časti, nič dražje od lepe vzraščene brade, katero se trudijo tudi pospešiti mnogovrstno. Da, nekterim jutranjim narodom je brada sveta reč, na katero prisegajo svoje najsvetejši prisege. — (Dalje prih.)

Slike iz starogrškega življenja.

Piše prof. Maks Pleteršnik.

III.

Olimpijske igre.

Sveti mesec se je začel, in grške države in državnice, ki so le prerade se med saboj ujedale, za nekoliko časa pretrgajo sovražstvo. Po vsem grškem svetu kraljuje mir. Vsaka štiri leta so se Grki vendar enkrat spomnili, da so en narod, in na stran pustivši vse, kar jih je ločilo, so vse svoje misli obrnili tje v sveto deželo Elido, ki je o velikih praznikih olimpijskega Zeusa edinila ves grški svet.

Kedar se je bližal čas petdnevnega praznovanja v Olimpiji, so okinčane ladije prihajale z otokov, iz Azije, iz Kirene, iz Velike Grčije, in po glavnih cestah, ki so v Olimpijo držale, je bilo vse živo romarjev. Vidijo se manjše trume največ peš potujočih, tu in tam tudi na čilih konjih jezdečih Grkov s širokokrajnimi rujavimi in sivimi klobuki, kateri jih nekoliko branijo pripekajočih žarkov julijskega solnca, za njimi pa od vročine zevajoči ubogi sužnji otovorjeni s popotno pratežjo svojih gospodarjev; le redko kjé se pokaže kak voz, na katerega je mehkužnej svoje kosti naložil. Videti so pa tudi velika krdela, pridruživša se slovesnim poslanstvom, katera so vse imenitnejše grške države pošilale v Olimpijo, da so tam v njih imenu opravila daritve olimpijskemu Zeusu.

Te države so se prav tekmale med saboj, katera bi se v večji sijajnosti pred celim grštvom pokazala. Poslanci so bili oblečeni v prekrasne dragocene obleke in ovenčani; vozili so se na vozéh, ki so bili raznotero pomalani, pozlačeni z venci, in pregrnjeni s pisanimi prti. Vozili so saboj krasne šatore in dragocene darilne posode, gnali so s saboj izbrano lepo darilno živino in spremljala jih je razun obilnega služabništva velika množica sodržavljanov. Za načelnika pa je bil poslanstvu navadno eden izmed najbogatejših državljanov dotične države, kateri je iz domeljubja temu, kar je država plačala, rad še iz svojega dodal, samo da se je poslanstvo pred Grškim svetom odlikovalo.

Prišedši z arkadskih gor so se trume romarjev valile po cesti, ki je na desnem bregu Alfeja skozi ravnino držala v Olimpijo. Po tej cesti je največ ljudstva priromalo; le Elidčani in sosedeje so prišli po „sveti cesti“ od severne strani čez potok Kladej.

Olimpija ni bilo mesto, ampak le sveto zemljišče „Altis“, ograjeno z visokim obzidjem, izven katerega je bilo le malo stanja, kakor hiše za razne uradnike, za služabnike duhovništva (duhovniki sami so stanovali znotraj ograje), hiše za imenitne goste, konjarne, kolarne itd. Ob času slovesnosti je bila tu neizmerna množica šatorov razpeta, pod katerimi so Grki podnevi senco in ponoči počitek iskali. Na zapadni strani je bil vhod v sveto ograjo skozi blesketajoče stebrovje. Precej na desno notri je stala „krasnovenčna oljka“, s ktere so se rezale vejice za zmagalske vence; poleg oljke pa je bil altar, posvečen nimfam, katerim je bila izročena skrb za življenje tega svetega drevesa. Za drevesom se je vzdigoval veliki tempelj olimpijskega Zeva. Dve vrsti doriških stebrov ste delili njegov notranji prostor na troje; v srednjem oddelku na konci je bil videti velikanski (okoli 60' visoki) kip „očeta bogovom in ljudem“, od slavnega kiparja Fidija iz zlata in slonove kosti izdelan. Na mogočnem stojalu, okinčanem s pozlačenimi podobami olimpskih bogov je stal prestol od slonove kosti, zlata in dragih kamenov se bliščeč; na njem je sedel bog, v levi roki držeč žezlo z orlom na konci, na desni dlani pa mu je stala boginja zmage s slavilnim vencem v rokah, tako rekoč čakajoča na bogovo povelje, kateremu bi naj ž njim ovenčala glavo. V lici in v vsej postavi najvišega boga pa se je izrazovala svetovladna mogočnost, združena z očetovsko milostjo. Pravili so si Grki, da kdor v to lice pogleda, pozabi vse pozemeljsko gorje. Razun drugih svetišč je bil blizo sredi ograje veliki žrtvenik, na katerem so se že od starodavnih časov po pelasgovski šegi pod milim nebom Zeusu na čast žrtve zažigale. Znotraj ograje je bila še svetovalnica, potem pritaněj (vladna hiša), gledališče, mnogo zakladnic, v kterih so se dragocena darila hranila, in pa razni kipi bogov in zmagovalcev pri igrah. Lep razgled čez ves ta posvečeni prostor se je odprl romarju, če se je podal na kronijski griček, na severni

strani. Tu so se mu razne stavbe in podobe svetile med košatimi platanami, oljkami, palmami in belimi topoli, ktere je po pravljici že Heraklej bil tod nasadil.

Ko so se prazniki začeli, so se vrstile daritve z igrami. Darovali pa so poslanci raznih držav in tudi zasebniki, ki so prišli ali kot boritelji ali kot gledalci udeleževati se slovesnosti. Najiminennejša pa je bila daritev, katero so Elidčani, osnivalci slovesnosti darovali, na velikem žrtveniku olimpijskemu Zevsu.

Izprva so bila ta bogočastna opravila poglavitni del slovesnosti; s časoma pa so začele igre zmerom večo imenitnost dobivati.

Začele so se igre s tekanjem v tekališči (stadion) po katerem so se blisketali mramorni stebri, kipi in oltarji. Že ponoči so gledalci zasedli vrste kamenitih sedežev, ki so okolo podolgatega prostora ena višje za drugo se vzdigovale. Tu so čakali do jutra, ko so „Helanodiki“, ravnatelj in razsojevalci pri igrah, v škrlat oblečeni in z lavori ovenčani, pripeljali borilce. Trobenta zadoni, imena vseh borilcev, ki so se oglasili, se dajo na znanje zbrani množici; potem jih še klicarji predstavijo, posamezi jih vodé po stadiji, in poprašuje, če bi kdo vedel ktereга izmed njih obdolžiti nesvobodnega rodu, slabega imena ali ktere storjene pregrehe. Če se je kdo oglasil, so precej Helanodiki razsodili, ali se ima obdolženeec pripustiti k igram ali ne. Potem so srečkali, kteri bodo skupaj tekli. Po štirje na enkrat se po danem znamenji spuste v tek z glasnim krikom sami sebe osrčujoč in ravno tako tudi od množice spodbujani. Tisti kteri so v posameznih skupinah zmagali, so morali se še med saboj poskusiti, in kdor je vse premagal, je dobil od enega Helanodikov palmovo vejico in naročeno mu je bilo o svojem času priti k razdelitvi daril. Po raznih vrstah tekanja je prišla na vrsto borba, bor s pestmi in pa obe vaji združeni (pankration). Pri teh vajah sta se zmerom po dva merila in zmagalet zopet med saboj po dva, dokler je eden ostal zmagalet. Če je bilo število neravno, je eden preostal in čakal, dokler se ni zmagalet nad vsemi tudi še ž njim skusil in ga premagal ali pa bil od njega premagan. Borilci so se morali na tanko pravil držati, če ne, so jih Helanodiki kar kaznovali, pa vendar se je pogostoma nesreča pripetila, da se je kdo na telesu poškodoval ali ga je celo smrt našla pri borbi.

Pri izkušnji v vseh peterih poglavitnih vajah, t. j. v skoku, teku, metanju kopja in diska in v borbi, („pentathlon“) so se tekmeči tako ravnali, da so vsake naslednje vaje le tisti se udeleževali, ki so se bili v prejšnji najbolj izkazali. Kdor je tedaj pri poslednji vaji, pri borbi zmagal, je bil zmagalet v „pentathlu“. Poskušanje v tekališči se je navadno končalo s tekom v orožji.

Najsijajnejše je bilo vozniško poskušanje v posebnem dirjališči („hippodromos“); kajti tu so se najbogatejši in najiminennejši Grki, največ vladarji in plemenitniki med saboj merili v krasoti oprave in v izvrstnosti konj. Na zapadnem konci

prostornega „hippodroma“ so nepotrpežljivo zemljo teptaje čakali čili konjiči, v četvér vpreženi pred dvekolesnimi vozovi, na katerih so vozniki stali. Trobenta zapoje, bronasti orel na bližjem altarji se vzdigne, poleg njega pa se delfinova podoba na tla spusti, vrvi pred vpregami pretegnene se odzamejo in o kriku voznikov in gledalcev zdirjajo po tiru, v ogromno meglo prahu se zavijaje. Dvanajstkrat so morali ves prostor predirjati, skrbno izogibaje se stebrov, okolo katerih so morali obračati ob konceh dirjališča. Tu je bilo pač težko kedaj brez nesreče; kajti želé drug drugega prehiteti so se začeli zadevati in prevračati, da je bilo strašno gledati klopčiče ležečih konj, razdrtih voz in vajete zapletenih voznikov.

Namesto po štiri so pozneje začeli le po dva konja vpregati. Od 33. Olimpijade počenši so se tudi jezdecí poskušali.

Gledalstvo, ki ne mara za vročino in prah, vse je zamakneno bilo v igre in z južnozemsko živostjo se udeleževalo borbe, človeške in živalske telesne izvrstnosti, je po igrah vrelo izven ograje pod šatore, krepčat in razveseljevat se raznotero. Pri veselih gostijah so se stare gostinske zveze obnavljale in nove sklepale. Ob enem je bil tu kakor je pri vseh narodih o enakih prilikah navada, velik sejem in trgovci od vseh krajev so imeli najlepšo priložnost tudi kupčijske zveze sklepati. Tu v Olimpiji je mogel grški narod spoznavati svoje najiminennejše državnike in vojskovode, tu se kazali govorniki s sijajnimi govori, tu so pisatelji svoja dela čitali zbranemu ljudstvu, kakor je n. pr. Herodot navdušil svoje rojake s svojo zgodovino perzijanskih vojsk; tu so se sofistí glasili, tu so pesniki svoje izdelke deklamovali, tu so kiparji in slikarji svoje umotvore razstavljali, učenjaki pa svoje iznajdbe kazali; z eno besedo v Olimpiji se je zbiralo vse, kar je lepega in veličastnega rodilo grško življenje.

Najsrečnejši med vsemi v Olimpiji zbranimi ljudmi so bili zmagalet, kajti dosegli so za Grke najvišjo stopinjo človeške sreče.

V Zevsovem tempeljnu pred velikim kipom so bili na pozlačeni slonokosteni mizi razstavljeni slavovenci, spleteni iz vejic, ki jih je deček iz plemenite elidske rodovine bil porezal s „krasnovenčne oljke“. Zadnji praznik se znajdejo pred zmago delečim bogom na svojih sedežih Helanodiki, pred njimi pa se zberejo zmagalet obdani od sorodnikov, rojakov in prijateljev in spremljani od brezšteviline množice, katere se je vse trlo po prostorni hiši. Klicar okliče vsakterega zmagalet, ime in domovino in eden Helanodikov mu okolo glave ovije posvečeni, volneni trak, na trak pa dene slavoveneec, med tem ko okolo stoječi svete himne pojo. Ovenčani se podajo srečni zmagalet k oltarjem darovat bogovom, pevski zbori pa poveličujejo to bogočastno opravilo z nalašč za to zloženimi slavospevi. Vso olimpijsko slavnost pa je sklenila sijajna gostija, katero so Elidčani zmagaletom v čast v pritaneji napravili. Kakor v pritaneji se je pa tudi zunaj ograje pozno v noč

o lepi mesečini razlegalo veselo pevanje in napivanje.

Kdor je bil zmagalec pri igrah je smel svoj oprsni kip dati postaviti v sveti ograji, in kdor je bil že tretjič tako srečen, smel je dati postaviti svojo podobo v vsej velikosti. Takih podob je bilo brez števila po ograjnem zidovji in po svetem logu postavljenih.

Se večja slava je čakala zmagalca v domovini, ki je bila sodeležnica zmage. V škrlatni obleki, na vozu, v kterega so bili štirje beli konji vpreženi, spremljan od sorodnikov in prijateljev,

pripeljal se je v mesto, kteremu so navadno pri vratih kos obzidja podrli da se je mogel prav ugodno vanje peljati, češ da mestu, ki ima takih mož, ni treba obzidja. Sprevod je šel k glavnemu svetišču mesta, kjer je zmagalec svoj venec kot darilo obesil. Tu v svetišči in po tem pri slovesni gostiji so se glasile zmagoslavne pesmi in še veliko drugih raznih časti so izkazovali svojemu so-državljanu, ki ni samo sebe, ampak tudi celo domovino oslavil pred vsem grštvom, t. j. pred vsem izobraženim nebarbarskim svetom.

Oddel za slovstvo in umetnost.

Nikolaj Vasiljevič Gogol,

slaven rusk pisatelj.

(Nadaljevanje.)

Na ruskem slovstvenem polji se je mej tem mnogo bilo promenilo. Slovstvenih Gogolovih prijateljev Petrogradsko društvo je bilo razpalo uže kedaj; jegova najjasnejša zvezda — Puškin, ta je uže počival v grobu; tudi Lermontov je bil v večnost preselil se na Kavkazu, in na rusko slovstvo so uplivali novi življi in nove neugodnosti so vezale skoro vse boljše ruske slovstvenike. Moskovski slavoljubi so bili začeli vojevati s Petrogradskimi pisatelji, zato ker so slutili, da jim ti izpodkopujo rusko narodnost. Petrograjci so zagovarjali evropsko omiko in slovstvo — in trdili da so naprednjaki kljubu vkoreninjenim dozdevkom in politiškej nezrelosti ruskih starovercev. Obe stranki ste imele svoje „dobro“, pa tudi svoje „slabo“, o čemer v tem spisu ne bomo lahko govorili. Samo toliko bodi omenjeno, da so moskovski slavoljubi trdili, da je Gogol jihovih mislij, če prav se o nobenej priliki nij vdeležil ni polemiških ni drugačih prizadetij, da se nobenkrat ni proglasil ni zato ni za to stranko. Živel je do čela osamelo, nij zahajal družčine, nij maral svoje „Mrtve duše.“ Rad bi bil upokojil in trudne nemirne misli, pa jih nij mogel potešiti. Se enkrat je prijel za popotno palico in odšel z njo v Rim. Ali nij bil dobil potrebnih novcev o pravem časi, da je torej moral pismeno ogovoriti za pomoč svojega prijatelja Žukovskega, ki je o tistej priliki mudil se v Duisseldorf. Žukovski ga je poklical k sebi, in Gogol se je resnično k njemu napotil 1842. leta. Pri njem se je z veliko pridnostjo zopet lotil slovstvenega polja, posebno so napredavale „Mrtve duše.“

Kakor si je Gogol v „Revizorji“ bil uradnike odbral, da jih je prevejal, tako je v „Mrtvih dušah“ šibal vnanje plemstvo. Gogol je s tem svojim romanom občinstvu razodel nekovo neznano vrsto ruskih ljudij, take duše, ki oddaljeni od mest in očitih cest oskrbljajo svoje imenje in strežo svojih duš ničnosti. „Hvala Gogolu“, — omenja eden njegovih bistrournih sodnikov, „ker nam je pomogel, da jih lahko opazujemo po njihovih domih in na različnih potih njihovega živ-

ljenja. Vidimo jih, kako okrog vas pohajajo brez hinavskih obrazov, neskrivnostni, pijani in požrešni, — vidimo jih, kako so onemogli ti sužnji svojim strastim — in neusmiljeni mučitelji, kako svojih poslušnikov kri sesajo in pijó, tako naivno, kakor dete živi ob materinih prsih.“ „Mrtve duše“*) so v Ruskej izbudile neizmerno pozornost. To je roman, po katerem odmeva najtrpkejša tožba zaradi socijalnih razmer! to je bolniško pismo, ki ga je spisala vzorna roka! Gogolova poezija le v njem grozne sramote in strahote vzklik, ki ga iz svojih prsij izpusti človek — oslabel vsled razuzdanega življenja, — krik, kateri se iz prsij privije človeku, kader v zrealu zagleda svoj zdvijani, svoj grozni obraz.

1845. leta je car ukazal, naj Gogol tri leta: vsako leto prejme tisoč srebrnih rubljev, zato da bode brezskrbno živel in dalje delal, pa popotoval po Evropi. Gotovo mu je to milost bil pri-skrbel Žukovski. 1846. leta je na svitlo dal svoje „Perepiski . . .“. Prav tega leta je osoda Gogolovo domovino — Ukrajino zavila v žalost. Gogol že mnogo let nij bil več v zvezi s svojimi maloruskimi tovariši: nij mu bilo mar njih prizadetje. Njegovi tovariši pa so v tem po svojem prvotnem začetku delali in razvijali ukrajinsko slovstvo. Tem prizadevam so načelovali: Kostomarov, Kuleš in Sevčenko. 1846. leta nesrečna katastrofa pa jim je izpodrezala žile, torej je njih delanost zadušila. Nesreča je privojevala to žalostno žrtvo, da maloruski natisnjene knjige nijso smele prihajati na svitlo, maloruske cvetove je polunočni vihar pokazil in ustavil njih razvoj. Kočubaj je tedaj pomenljivo prorokaval, ko je trdil, da Gogol ne bi priperesil nikakoršnega vspeha, da pomaga orati ukrajinskega slovstva polje.

Ukrajinskih domoljubov žalostna osoda je bila čudovita protivnost v primerji z letnimi Gogolovimi dohodki, tistimi tisoč rublji, ki mu je bila odločila njih milost carjeva, katerega trpka, železna roka je tako surovo zadela omenjene narodnjake.

Ali zamislimo se malo v razne sodbe v Gogolu. Njegovih sodnikov eden trdi: „Gogol se je

*) Tudi Slovenci jih dobodo poslovenjene, že so pod peresom. Pis.

— kakor rudoslovec zamaknil v globeli nemega sveta, ki doslé nij poznal ni hromovim žalostnih ran — ni kakega pretresa, — zamaknil se je v svet, ki je nepremakljiv in večno enak — tak, kakoršno je močvirje brez dna, — močvirje, katero malo po malo, ali vendar-le vsakojako životno čvrstost srce in v sebi hrani. V globine tega sveta je Gogol zamaknil se, kakor rudar, ki je pod zemljo bil našel še nenačeto žilo.“ Nekdo drug pa je teh let Gogolovo delavnost politiški bolje, nego slovstveno presodil — in ta sodnik trdi tole: „Gogol je bil enak rudoslovcu, — da, stopil je v globino, slutil je, da je prišel do svojega namena, a moral bi bil razkopavati in preiskavati osrčje, pa je prekmalu začel zlato iskati. Pa kaj je bilo temu nastopek? Jël je zagovarjati to, kar je sam pobijal popreje; začel je lepoticiti sužnjest in končal je s tem, da je pokleknil pred: „representanta dobrosrčnosti in ljubezni.“ Tudi nekov popoljčen Ukrajinec, izselnik, nadel je v francoskih novinah 1848. léta Gogolu, da je pomoskaljen Ukrajinec, kar omenjamo le na spričalo, da je politiški slovstvenim krogom ta čas Gogol bil izgubljen in da je popustil misel na svobodo in skrb za njo, ko hitro je bil jel uživati ruske vlade podporo. Zatò je Gogol vsakako na slovstvenem obzoru poleg politike bil zvezda prve velikosti. Prav sam se lahko ponaša sè svojim značajem; da-si je mnogo posnemalo ga, če prav so ga prekosili v posameznostih, vendar mu sploh do čela nihče nij podoben. Če Gogola primerjamo s tistimi, ki so na tistem poti bili ali pa vstric njega — ali za njim, takoj se lahko preverimo, da se je vsled nekaterih duševnih lastnostij povspjel nad vse vrstnike. Osnovianonko (domače ali po svoje: Kvitka) in Kuleš sta se borila z njim, ter obrazila ukrajinsko življenje in bitnost. Ali Osnovianonkov „Gospodin Cholavski“ ima prerazsežno podlogo, nij posebno zanimljiv — in tam pa tam ga mračé nepripravni prizori. Kulešev „Plivnik“ je sicer sklad nerazmerjene natorne pezeje, ali ne prodira národu v dušo, kakor Gogol sè svojim anatomičnim okom; tudi „Mihael Čarnišenko“ je tega pisatelja plod, pa če prav je živ obraz, poln živih dejanj maloruskega življenja, vendar se ne more kosati z ognjenimi barvami „Tarasa Bulbe.“ Dostajevski, čegar „Revni ljudjé“ in „Dvojenci“ sta psihologiška romana, spisana prav po Gogolu, vendar-le svojega vzora nij dosegel ni s humorom — ni s prisojeno živostjo, temuč ta plodova sta bolj umeteljna, nego prirojeno pesniška. Gogol nij prenapenjal ali lepšal, le priprosto je popisaval, vsakemu umevno, zatò je bil o svojem času najpopularnejši in najpriljubljenejši romanopisec v Ruskej, zlasti ker se je vsako njegovo delo naslanjalo na životno resničnost — in ker je razgrinjal družinske razmere.

V tem, ko je Gogol popotoval po Evropi, razširjali so se njegovi spisi neznanski urno po vsej Rusiji, domačili so jih tudi drugi národi.

Stoprv 1849. léta je Gogol zopet bil prišel domov v Rusijo. A žalibože! njegova duševna bolest nij odjenjala, temuč rastla je in rastla. Tudi

telo mu je bilo začelo pešati. Obiskal je Ukrajino, a vseh razmer premin, ne mara tudi spomini na pesniški mladostni čas, spomin na prijatelje in njih uničene prizadetve, — vse to gotovo nij bilo ugodno njegovemu boleščanju. Odšel je v Moskvo — nevarno bolehen. Ko hitro se je bila vést o njegovem nevarnem bolehanju razvedela, vsa Moskva je začutila in trpéla največo trpkost. Kder in kader je prijatelj prijatelja srečal, povprašala sta se: „A kaj znaš o Gogolu? — Ali je našemu Gogolu kaj odleglo ali ne?“ Pak 21. dan februarja meseca 1852. leta je širil se po mestu glas: Gogol — je mrlíč. Živa duša ne pomni takega pogreba, nikoli še taka žalost nij bila obča, nikadar nij bila tako splošna do katerega ruskih pisateljev — razve do Puškinovega pogreba v Petrogradu; Ruska nij poznala še take splošne žalosti; ruski svet je žaloval po svojem ljubljenci. Celó v Irkutsku so ga mrtvaški slavili — in mnogo je národa bilo navzočnega. Več, nego tisoč vrst daleč od Moskve se je rusko ljudstvo spominjalo ruskega odličnika.

Že to dosti pričá, da je Gogol bil posebna osobnost, katere ne moremo navadno soditi. Kdor bi ga rad poznal, mora v možganih in srci imeti njegove spise, katerih je precěj veliko, da-si je jih nauk razsežnejši, nego pa je bogata njih množnost. Govoril je svet, da je pred svojo smrtjo sežgal vse svoje rokopise, mej njimi tudi „Mrtve duše“, na dalje in konec. Pa nij bil spalil jih. Njegovih posmrtnih spisov je na svitlo prišlo dosta obilo: „Mrtve duše“ na dalje, in članek: „Izpoved“, ki psihologiški zadevlje samo Gogolo.

Nek slovstven izvedenec nam je zapustil Gogolove slovstvene delavnosti tá-le obris: „Gogol je ena najsvitlejših zvezd na ruskem slovstvenem obnebji, eden najkrepkejših stolpov v sve-tišči ruske romantike. Njegovi plodovi so vsega omikanega sveta vlast. Njegovo pero je enako čarodejneje veji, s čije pomočjo se razsežne Ruske vérne život po papirji nerazkaljen razkraplja, — razliva samih domačih barv živénje. Gogolov genius je tak, kakoršen je preširni škrat, ki igra sè zrnecem zlata in kedar ga zasukne, da vsak pot drugače zaleskeče in da zmérom kaže kaj novega. Taras Bulba je nekdanjega kozaštva v Ukrajini obraz. To delo je znamenita prikazen v ruskem lepoznanstvu na meji mej prozo in poezijo; Taras Bulba leskeče krvavo, kakor zahajajoče solnce; ponaša se z ognjeno barvo čvrstega svobodnega živénja, polnega različno pisanih obrazov in celih dobrodruških korusljev, da oko ne zna, kde bi se popreje pomudilo. Tú nij na vrsti glavna beseda o osnovi celega dela, o popolnem zedinjenji vseh oddelkov, — niti o vzroku v popredji, temuč na vrsti je le nastopek — a ta z vsó močjo plastike. Ker nas mami samega dejanja živi prod, — prod zanimljivih dogodeb, zamičemo se samo v to, kar dere dalje, pa se ne poprašujemo, iz kakega vira vré to ali to. V povestih: „Povést o tem, kako se je Ivan Ivanovič razprl z

Ivanom Nikoforovičem, in: „Plašč“ (povest iz uradnih petrogradskih krogov), Gogola nahajamo na do čela drugačem polji, nego se pred nami razprostira v Tarasi Bulbi. To sté posebni igrači s koscem mehke porcelanove zemlje, ki ima zdaj to zdaj to podobo mej prsti stvarčega umetelnika. V téh povestih je dovtipna beseda o takih nposebnostih, da je resnično treba vzornega peresa, takega, kakoršno je Gogolovo, zato da iz njih ustvari tako zanimljivo delo, kakoršno sté ti povesti. V prvej je razpor dveh dobrih tovarišev, v drugej pa to, kako si je neki uradnik bil dal plašč narediti, pa kako ga je zopet minil. Nij ga predmeta, da bi bil prostejši, tako malo zapleten. To je pripovedanje brez vsakojakih zapletov, brez kakovega razpletanja, a mnogo je v njem igrajočega humora in šaljive ironije, mnogo bistrega opazovanja in majhnih, a znamenitih zavijač in obrazcev, da je naposled iz vsega cel lep obraz izmej ruskega živénja. V tem je Gogol vzoren in besede ima namerjene tako, da se nikoli nikder nij spozabil, da nikdér nij ni najmenje zašel od svojega namena. Vsak njegov obratek ima nekaj pomenljivega: ta, kar se tiče družinskih običajev, ta, kar zadevleje očite splošne razmere, katere se ponašajo z dražljivo dovtipnostjo. To nij predmet; da bi bralca zanimal z njim, temuč to, kako ga popisuje, to je znamenito. — V „Podobščini“*) je pisatelj zopet na drugem polji. (Dalje prih.)

*) Podobščina z nekolikimi drugimi Gogolovimi povestmi vred inam že poslovenjeno. Pis.

Michel Angelo.

Michel Angelo Buonarotti je bil umetnik, čijega duh je z enako močjo in globokostjo podobarstvo, stavbarstvo in slikarstvo objel. Njegovo pokolenje je imelo početek v hiši grofov Kanoskih (di Canossa), in on je bil leta 1474. v gradu Caprese rojen. Slikarstva se je izučil pri Dom Ghirlandaji, podobarstva pa pri Bertholdu. Po smrti Lorenza de Medici svojega mecéna je bil sprijet v kloster Spirito, in se je tam 12 let anatomije učil. Leonarda da Vinciev tekmeč je prevzel risanje v dvorani florenški. Vendar kartonov tih ne poznamo več. Ko je Julius II. papež postal, ga pokliče v Rim, kjer prevzame dela v cerkvi sv. Petra. Naš umetnik se s papežem sporeče, zapusti Rim, in le na velike prošnje še se meseca novembra 1506 v Rim zopet povrne. Dogotovi kolosalno štatuo papeževo, in slikarije v Sikstovi kapeli. Vse so „al fresco“ in predmeti vzeti iz geneze, prerokov itd. Takrat so nastali domači mestjanski nemiri, in naš slikar je vodil kot ingénieur brambo mesta Florence proti Medicjem. Slednji so zmagali in Michel Angelo je mogel pobegniti v Benetke. Na željo papeža Klemensa VII. pride v Rim nazaj in dovrši grobni spominek Julija II in Medicejcev. Leta 1546. mu je papež Pavl III. izročil vodstvo pri stavljenji

cirkve sv. Petra, kar je braneč se sicer prevzel, a ni dogotovil. On je tudi postavil palačo Farnese v Rimu, palače na kapitolskem griči, in je umrl 90 let star v Rimu leta 1564, obče spoštovan zaradi svojega velikega duha. Vzvišenost je glavni tipus vseh njegovih del, katere je z globokim umom izmislil, z ostrim umom in temeljito znanostjo izpeljal. V slikarstvu in skulpturi, povsod najdeš vzvišene ideje. Kako izvrstna je njegova mramorna grupa v cirkvi sv. Petra izdelana za spominek Julia II., in snetje iz križa v stolni cirkvi v Florenci. Med njegovimi slikarskimi deli pa so: „Poslednja sodba“ v Sikstovi kapeli. „Spreobrnjenje sv. Pavla“ in „Križanje sv. Petra“ najiminitnejša, in svet bode je občudoval, dokler bode omika in izobraženost cvetele, in ž njima ljubezen do umetnosti. D. T.

Razne stvari.

Prošnja do p. gg. slovenskih pisateljev.

Odbor slovenskega pisateljskega društva je v svoji seji dne 29. oktobra t. l. sklenil izdati: „Preširnov Album“. Ste-dečim odprtim pismom se prosijo vsi čestiti slovenski pisatelji, naj blagovolijo svoje prineske za dotično knjigo do zadnjega februarja 1873 tajniku društva g. prof. Maksu Pleteršniku v Ljubljani poslati. Tudi domače umetnike prosimo za artistsične izdelke, ker Albumu bi radi pridjali nekoliko ilustracij. Album bode obsegal tri oddelke: I. Reči in prineske, ki se tičejo sploh Preširnovoga življenja in literarnega delovanja. II. beletristični oddel bode zapopalad lepoznavsko in zabavno berilo. III. oddel razne spise iz različnih strok, vèd in znanostij.

Ob enem namerava slov. pisateljsko društvo k časopisu: „Zora“ pridavati strogo znanstvene priloge pod naslovom: „Vestnik slov. pisateljskega društva“. Tudi za te literarne priloge prosimo čestite g. slovenske pisatelje, posebno ude društva, naj vsaj do novega leta pošljejo svoje prineske društvenemu predsedniku, da si društvo pridnim delovanjem osvelli lice, in pridobiva zmirom več prijateljev in podpornikov.

Ker je za naprej „Zora“ odločena z izključivo zabavnim in lepoznavskim spisom, priporočujemo tudi ta naš edini beletristični list, in prosimo posebno one čestite naše pisatelje, ki so zmožni v novelistikah in pesništvu, naj podpisanemu dose-danjemu vodji „Zore“ pošljejo svoje izdelke. Veljavnost časopisov je odvisna od izvrstnosti člankov, in koliko zanimivejši je kaki časopis, toliko večje je število njegovih naročnikov. Odbor delniškega društva: „Narodna tiskarna“, v katero vlastino je „Zora“ prešla, bode prihodnjie boljše spise honorirala, ako se bode toliko naročnikov oglasilo, da še po odbitih tiskarskih uredništvenih in opravištvenih stroških ostane kakova svota. Našemu literarnemu podvezetju prijazne urednike prosimo, naj blagovolijo ta oklic v svojih časnikih razglasiti.

Davorin Trstenjak,

predsednik slov. pisateljskega društva.

(Ponigl Südbahnstation).

Oni čest. gg. naročniki „Zore“, katerim zadnja številka tega lista zavoljo negotovosti njih adrese nij došla, so prošeni, naj čem brže naznanijo spremembo stanovišča podpisanemu opravištvu, da se jim listi pošljejo.

Opravištvu „Zore“ v Mariboru.

Oni gg. naročniki, kateri še niso vse naročnine za „Zoro“ poplačali, so lepo prošeni, to čem preje storiti.

Opravištvu „Zore“.